

Hősök napja

Időpont: 1932. május 29. Szentháromság ünnepe utáni 1. vasárnap

Oltári ige: Lukács 16,19-31

Igehirdetési alapige: 1Ján 4,17

Azzal lesz teljessé a szeretet közöttünk, hogy bizodalmunk van az ítélet napjához, mert amint ő van, úgy vagyunk mi is e világban.

Ima:

Urunk, Hozzád száll a mi imádságunk, ki mindeneket látsz, lásd meg ma a mi emlékezetünket is. Minden magyar szeme ma messze néz, messze a múltba, járja Galícia mezeit, a gyergyói havasokat, Szibéria hósivatagjait, járja Volhynia mocsarait, a Doberdó poklát, az Isonzó vérvörös habjait és Szerbia úttalan útjait. Messze jár ma a szemünk és mi mégis azért könnyölgünk, hogy kend meg a mi szemeinket, hogy még messzebb lássunk. Ne álljon meg tekintetünk a jeltelen tömegsíroknál, korhadt fakereszteknél, fűvel benőtt lövészárkoknál és hősi temetők felett ringó búzatáblák mellett, hanem lássunk túl rajtuk, hova Igéd akar elvezetni minket, a másik világba. Tedd számunkra bizonyossá, hogy a halottak élnek. Kérünk, tedd ezt bizonyossá azoknak szívében, akik ma sírnak, és könnyes szemmel emlékeznek. És tedd ezt bizonyossá azok számára, akik ma nem sírnak és nem emlékeznek, hadd legyen ez igazságnak megdöbbenő ereje rájuk és tedd, hogy az élő halottak hadd rázzák fel a halott élőket megtérésre.

Ámen.

Keresztyén Testvéreim! Ez a rövid kis szentlecke a szeretet apostolának ajkáról első pillanatban úgy látszik, semmi összefüggésben nincs azzal az emlékezéssel, mely ma eltölti minden magyar ember szívét. Hisz ma nem a békesség, hanem a háborúnak ideje van, nem a szeretetnek, hanem a gyűlölködésnek, nem a bizalomnak, hanem az elkeseredésnek. És mégis sok mondanivalóval rendelkezik ez az Ige a mai napon is számunkra.

Tulajdonképp ez az Ige is egy nagy háborúról emlékezik meg, az utolsó háborúról, amiről nem csak énekelni fogják, hogy „ez a harc lesz a végső”, hanem a végső is lesz. Az ítélet napjára emlékeztet.

Ha egy háború borzalmait akarjuk mérlegelni, sok tényezőt kell figyelembe venni.

1. Egy háború borzalmasságát meg szokta határozni az az erőkülönbözlet, mely az egymással szembenálló ellenfelek közt fennáll. Ennél a háborúnál nem egy lovagi tornáról van szó, nem két egyenlően felfegyverkezett félről, kik össze akarják mérni erejüket, hanem olyan elképzelhetetlen hatalmi erőkülönbözetről, amit fel sem tudunk fogni. Istenről és emberről. Istenről, ki egy szavával ronthat és teremthet száz világot és a nyomorult emberről, ki teljesen ki van szolgáltatva annak, aki ezen a napon háborút indít ellene.

2. Meghatározza a háború előkészítettsége, vagy előkészítetlensége. Mindig borzalmasabb a háború, melyre az egyik fél évtizedeken át gyűjtögeti a muníciót és szítja embereibe a gyűlöletet, a másik meg nyugodtan alszik a látszólagos béke párnáján, mert nem látja, hogy viharfelhők tornyosulnak a feje felett. Volt-e és lesz-e még egy háború, melyre a két fél olyan különbözően van felkészülve, mint az ítéletnapra? Évmilliókon keresztül készül rá az Isten a nagy leszámolásra, hogy majd egyszer kiáll a porondra és megmutatja, ki Ő. Ha az Isten egyszer

a lelkében összegyülemlett szent haragot – ahogy egy helyen olvassuk: „búsulásának poharát kiönti erre a világra” – és vele szemben ott áll az ember, ki mosolyogva beszél arról, hogy egyél, igyál én lelkem, sok évre eltett javaid vannak, aki békésen eszik, iszik és alszik, mint akinek biztos hajléka van. Jött-e még valaha nagyobb meglepetés, mint ha majd jön az ítélet napja? Ha majd jön hirtelen, mint a villámlás, váratlanul, mint a tolvaj az éjszakában?

3. A háború borzalmasságát emeli a hadszíntér nagysága is. Ha kis területre koncentrálódik is, hamarabb kiheveri a vesztes fél. De nem volt még és nem lesz soha háború akkora hadszíntéren, mint amilyen lesz az ítélet napján. Arról a háborúról, amire most emlékezünk, úgy beszéltünk, mint világháborúról. De mi ez az egész Európa területén levő háború ahhoz képest, mely el fog következni, melynek az egész világ, a csillagos égbolt, a nap az égen, mind az, amit világegyetem alatt értünk, az mind hadszínterévé válik!

4. A háború borzalmasságát meghatározza a háborús szándék elkeseredettsége. Jól tudjuk, hogy vannak háborúk, melyekben nincs irgalom, melyeknek nem az a célja, hogy valami határkitolást érjenek el, hanem amik arra mennek, hogy az egyik félnek a porondon kell maradnia. Ezekben a háborúkban nincs irgalom, nem csak a katonának, hanem nincs irgalom a nőnek, gyermeknek, aggastyánnak, haldoklónak sem, mert vért és halált akar látni, aki a bosszú kardját vette a kezébe. Volt-e véresebb háború, amilyennek Isten készíti az ítélet napját, amikor senkinek nem lesz pardon, amikor nincs megállása a véres kardnak, mit öldöklő angyala végig hordoz e világ minden zugán?

5. Borzalmasságát meghatározza a sűrítettsége. A háborúk különböző ideig tartottak és azok voltak a legborzalmasabbak, melyek a legrövidebbek voltak, mert azokban sűrítve volt egy hosszára képzelt háború minden borzalmassága. Gondold el, milyen volna az, ha a világháború minden borzalma össze volna sűrítve egyetlen egy napra? Képzeld el, ha egyik napról a másikra kellene elveszíteni a világháború minden hősi halottját, ha egy nap alatt lenne özvegy és árva minden hadiözvegy és árva, ha egy nap alatt menne fogságba az a beláthatatlan szomorú tömeg, ha egy nap alatt borulna lángba minden elpusztult város és falu. És be kell látnod, hogy az ítélet napján minden borzalmat egy napra akar koncentrálni az Isten.

Csoda-e testvéreim, ha ezek meggondolása után, ha kikeressük a Bibliából az utolsó ítélettel kapcsolatos helyeket, ott valami kibeszélhetetlen és leírhatatlan félelmet látunk. Emberek jajgatnak és könyörögnek a hegyeknek, hogy essenek rájuk, temessék el őket, mert rájuk szakadt az ítélet napja. És akkor, mikor felgöngyölődik az égbolt, mint a papírtekercs, mikor ég és föld összedül, mikor romlása lesz mindennek, ami teremtetett, akkor azt olvassuk, hogy van egy kicsiny csapat, amelyik akkor, mikor minden tele van remegéssel és irtózáttal, felemeli fejét és mosolyogva néz Istenre és ezt mondja: „Nekem bizodalmam van az ítélet napjához!”

Valami csodálatos, hogy vannak emberek, akik a végső napban Isten kegyelméből nekik ajándékozott jórsukukat, üdvösségüket látják feléjük közeledni.

E nap alkalmoszerűsége és gondolatköre nem engedi meg, hogy ezen a területen mozogjon tovább igehirdetésünk. Csak annyit mondok még erről, hogy azok, akik Istent teljes szívvel szeretik, azok a legborzalmasabb és legfélelmetesebb háborúban is Isten szeretetét látják feléjük közeledni. Ez a keresztyén ember kijózaníthatatlan optimizmusa, mely meg tudja látni az ítéletben is Isten csodálatos szeretetét és üdvösséget munkáló szent kegyelmét.

Itt térek át és itt következik a mai ünnep alkalmosságára. Minél inkább távolodik tőlünk a háború, annál jobban elszemélytelenedik az ember számára. Minél több lesz az a hős is, aki a háború után kerül le a földre, minél kevesebb lesz a hadiözvegy, és minél több a maga lábára álló hadiárva, annál jobban személytelenedik el e nap emlékezete. És az emberek bizonyos távlatból néznek a háború eseményeire. A távlat pedig mindent megszokott szépíteni és tárgyilagosságot kölcsönöz. Lehetővé teszi, hogy úgy nézzünk a háborúra, mint János, bizodalommal, meglátván, hogy soha semmi nem volt ezen a világon, még a legelviselhetetlenebb szenvedés sem, amelyben ne lett volna elrejtve számunkra Isten kegyelme és áldása.

Ezért hadd mutassak rá csak pár szóval is, hogy Isten miket ajándékozott nekünk a háborún keresztül és hadd legyen bizodalomunk nekünk is Istenben, aki majd egyszer megcsonkított és félretolt határokon keresztül diadalmasan viszi keresztül szent tervét e világon.

Egy alkalommal rádión hallgattam a német birodalom hősök emlékűnnepét. Ott beszéltek arról, hogy a nagy háborúnak voltak áldásai is. Azt a tételt állította fel a szónok, hogy a háború legnagyobb áldása az volt, hogy az egy nagy leleplezés volt. És tökéletesen igaza volt. Az volt, egy leleplezés és minden leleplezésnek jótékony tisztító hatása volt.

Egyik áldása, hogy leleplezte először is, hogy kicsoda vagyok én.

Ha megfigyeltétek, a háború alatt két nézet küzdött egymással az emberről való felfogás tekintetében. Az egyik felfogás szerint olyan az ember, mint egy gyönyörű szép színpompás virágoskert, melyet aztán elhanyagolt a gazdája és felterve a dudva s a gyom, s most egy ilyen kert benyomását kelti az emberi lélek. Ez szerint tehát minden ember lelkében lehetőségek nyílnak arra, hogy csak ki kell irtani a dudvát és be kell újra ültetni és megint lesz egy gyönyörű kertünk.

A másik csoport sokkal tragikusabban fogta fel ezt a kérdést. Azt mondotta, hogy az emberi lélek egy láncon tartott vadállat. Emberi tradíciók, társadalmi konvenciók fegyelmező hatása, a büntető paragrafustól való félelem vasrácsokat állított eléje, de ha valaki egyszer egy könnyelmű pillanatban leveri a lakatot, rászabadul a vadállat.

Természetes, hogy minden ember, aki a maga értékére egy kicsit is kényes, az jobban hajlik az első felfogás felé, mert jobban esik, ha hízelegnek neki, mintha szemébe mondják az igazat. A háború előtt az első felfogás volt általánosabb. A másodiknál a mi evangélikus egyházunk hangja volt a leghatározottabb. Ez képviselte az emberi lélek megromlottságáról való tanítást. A Bibliában vannak helyek, melyek ezt a felfogást igazolják. Ott van Kain és Ábel történetében: „...a bűn az ajtó előtt leselkedik, és reád van vágyódása...” (1Móz 4,7) Tehát a bűn egy vadállat, lelapul és csattogtató fogaival les rád. Péter levelében pedig azt olvassuk, hogy a bűn, „*mint ordító oroszlán szerte jár, keresvén, kit elnyeljen*” (1Pt 5,8).

Kedves testvérem! A háború nagyon szomorú igazolása volt annak, hogy mennyire ennek az utóbbi felfogásnak van igaza. Megmutatta, hogy az emberi lélek nem egy elhanyagolt virágoskert, amiből csak ki kellene húzni a gyomokat és újra csupa gyönyörűség lenne. Mi egy vadállat sereglet vagyunk.

Nem akarok rámutatni egyes emberek kilengéseire, kiknek jólesett hiéna módjára járni a halottak között, de szeretnék rámutatni általános tényekre, hogy a háború leleplezte azt, hogy a háborús felek felkészültségének nagy százaléka direkt arra volt alapítva, hogy hogyan lehet

embereket minél gyorsabban elpusztítani. Nem vettétek-e észre, hogy az a munka, ami a kémiai laboratóriumokban folyt, annak egy hatalmas része ennek a célnak, az emberben rejlő vadállatnak szolgálatában állott?

Másik jelenség, hogy voltak a nemzetek között megállapodások, melyek épp ez előtt akarták a vasrácokat megerősíteni. Meg volt tiltva a robbantó golyó használata, kórházak, kötőzőhelyek, kórházvonatok bombázása. És hány szétroncsolt holtest beszélt arról, hogy nem törődtek azokkal a megállapodásokkal, hány kórházba becsapódó telitalálat beszélt arról, hogy fontosabb a pusztítás, mint az emberi szolidaritás.

A háború egyik áldása volt ez a leleplezés, hogy a világ hadd kapjon egy szemléleti oktatást arról, hogy kicsoda igazában az ember?

De szemléleti oktatást adott arról is, hogy mennyi kapzsiság van az emberben. Nem beszélek itt sem egyesekről. Csak a megrakott tehervonatokról, melyek olyan területekről vitték rablott rakományukat, melyek nem is voltak ellenséges területek. És az a most barátságos olasz nemzet, mikor színt kellett vallania, miképpen gondoskodott arról, hogy a maga javára billentse a mérleget.

Nem érzed testvérem, hogy minden személyi leleplezéstől függetlenül, ezek a tények világosan leleplezték, hogy az embernek egy istene van – én! És az adott szó, tisztesség, becsület mind semmi, amin keresztül kell gázolni, mihelyt én öfelseje mást parancsol.

De legyen elég ez a kettő a háború áldásaiból. Szerettem volna még egy pár gondolatot elmondani arról, hogy a gyávaságot hogyan leplezte a háború. Csak annyit mondok róla, hogy hány kávéházi Hötzendorfi Conrád vált odakint rezgőnyárfá levéllé és mutatta meg, hogy milyen nyomorult senki ott bent a lelke mélyén.

De volt még egy másik leleplezése is a háborúnak: hogy kicsoda az én felebarátom. Revízió alá kellett venni ezt is. És ha az én leleplezése valami rettenetes tanítás volt, ez a leleplezés valami boldog megismerést ad. A háború tanított meg arra, hogy mennyi önzetlenség van az emberekben. Vannak közöttetek, akik számára ez egészen személyes emlékezés s mikor gondolataitok messze a múltban járnak, mint eleven valóság elevenedik meg szemeitek előtt. Gondoljatok csak arra vissza, mennyi csodálatos bajtársi szolidaritást látott az ember, mikor kis tejfeles szájú katonák jelentkeztek egy kockázatos szolgálatra ősz, családos népfelkelő helyett. Hogyan mentek ki a drótakadályokig, hogy a sebesült bajtársat behozzák. Hogyan tudott egy családdá forrni össze az a közösség, hol olyan különböző faji, társadalmi állások, korok voltak együtt. Hogyan tudta érdekelni mindegyiket az a kis rózsaszínű lap, amit egynek hozott a posta.

Nem szabad elfelejteni, a háború megtanított rá, hogy sok bajtársi szeretet van az emberekben.

És megmutatta a háború azt is, hogy mennyi mártíromságra való hajlandóság is van az emberben. Oh, hogyan tudtunk mindenért panaszkodni és mennyi mindent kibírtunk zokszó nélkül a háborúban. Erős állatok felmondták a szolgálatot, az emberek meneteltek. Hatalmas motorok, az emberi kultúra büszkeségei megrekedtek a sártengerben, - az ember ment tovább. Az állatok felfordultak az éhségtől, - az ember állt a posztón, mert tartotta benne az erőt a lélek.

Csodálatos leleplezése a háborúnak, hogy többet bír az ember, nagyobb mártíromságra képes, mint azt maga is gondolná.

Leleplezésének áldása, hogy megmutatta, micsoda az élet igazi értéke. Testi és lelki területen egész új megállapítást hozott az emberek számára. A háború tanított meg, hogy a legnagyobb földi érték a világon a kenyér, melyet addig lenézett, mely csak melléje volt téve mindennapi ételéhez, de mely után a háborúban vágyott, mint a manna után. De jó volna, ha az ember ma sem felejtene el, hogy akinek kenyere van, annak mindene van.

Azután a háború leplezte le, hogy milyen nagy érték az ember számára az Isten. Emlékezzetek csak vissza, odakint járt atyámfiak, hogyan tanultatok ott meg imádkozni. És emlékezzetek azok is, kik itthon maradtatok, hogyan tanultatok meg itthon imádkozni! Figyeljétek meg, hogy Isten értéke, nélkülözhetetlen életfeltétel jellege, hogyan lepleződött le a háborúban. Hogyan tanulták meg az emberek, hogy az imádság a leggyakorlatibb valami, hogyan tanultak meg személyekért imádkozni, hogy határozottan megjelölt kérést, tárgyakat vigyenek oda Isten elé.

A háború tanította meg az embereket arra, hogy mi az a másvilág. Oh, az emberek addig, míg nem tudják, hogy a halál völgyében járnak, nem gondolnak a másvilágra. A háború rákényszerítette őket erre. Kénytelenek voltak szembenézni azzal a kérdéssel, hogy mi a másvilág? És akik számára itthon csak egy rövid hivatalos jelentés tudatta, hogy az, akit annyira várt, nem jön vissza többet, annak állást kellett foglalnia, a szíve kényszerítette rá, hogy választ keressen arra a kérdésre, hogy mi van a halálon túl.

Így leplezte le a háború a Lélek értékét is.

De szeretném mind azt, amit elmondtam, pár szóval gyakorlati kérdéssé tenni.

Akik figyelemmel kísérték a magyar repülők kálváriáját és végig hallgatták vagy olvasták a temetési híradást, azok mind arról beszélnek, hogy legfeledhetetlenebb volt a fasiszták szertartása. Mikor megáll a vezér a ravatal előtt és néven szólítja, rapportra hívja azokat, akik a koporsóban fekszenek. És azok némán hallgatnak, de helyettük azok, akik a lábuk nyomán akarnak járni, mondják a szent „jelen”-t.

Ez a mai nap egy ilyen nagy rapportra hívás. Ez a mai nap odaáll a nemzet elé és azt a hosszú hősi listát végig olvassa. És jaj ennek a nemzetnek, ha a jelent nem mondja rá más, mint az, akinek a fiát vagy az apját szólítja, vagy csak annak borul könnybe a szeme, akinek ismerősét olvassák. Vége van e nemzetnek, ha hősokról nem tud más emlékezni csak azok, akiknek legközelebbi hozzátartozója hős volt.

Ez az ünnep egy szent elkötelezés akar lenni, hogy amikor olvassák sorban a hősi halotti névsort, mondja rá az egész nemzet – jelen! Én vagyok itt helyetted, én végzem helyetted drága országunkért a szent mártír készséggel a szolgálatot!

De ennyi még nem elég. Valami lelkiismereti kérdéssé is teszi ezt. Nem csak a nemzet hívja rapportra hőseit, hanem az Isten is hívja azokat, akik itt maradtak a hősök vére árán. Megkérdezi: hol van az az ember, aki kigyógyult a maga önteltségéből és látja a maga nyomorult voltát, aki alázatosabban jár? Ki feleli rá, ki nyújtja fel karját? Én itt vagyok, Uram!

Isten rapportot tart és megkérdezi: Kicsoda az, aki megtanulta a háború leckéjéből, hogy higgy több jót felebarátodról, hidd el, hogy több szeretet van benne, mint azt gondolod. Ki jelentkezik: Jelen, itt vagyok, Uram!

Isten rapportot tart és megkérdezi: Te szegény meglátogatott magyar nép, ki tanulta meg a háború leckéjét, ki tud tűrni, mert még nem telt be a pohár? Ki mondja rá: jelen, itt vagyok?

És kérdezi Isten: Ki tanulta meg a háború leckéjéből, hogy kicsoda vagyok én, az Isten, micsoda a Lélek, a másvilág? Kicsoda jelenti rá: itt vagyok Uram, jelen!?

Ott leszel-e azok között, kiket rapportra hív az Isten, kiknek jelentkezését olyan nagyon várja a magyar hősök vasárnapja?

Ámen.

Ima:

Örökkévaló szent Isten, szerető mennyei Atyánk! Hálát adunk azért, hogy tudunk emlékezni, hogy az emlékezés szárnyán végig járhatjuk azokat a helyeket, melyek fájnak. Köszönjük Urunk Néked, néha ugyan nagyon fáj emlékezni, de emlékezni mégis jó. Köszönjük, hogy úgy irányítottad nemzetünk történelmét, hogy köteles emlékezni. De hálát adunk azért is, hogy az emlékezésbe nem vegyül szégyenkezés, mert a mi katonáinkat senki le nem győzte, mindig ott állottak a gáton, ahol bátor katonákra volt szükség. Köszönjük Urunk, a magyar katona hősi hírnevét. Igaz, nagy volt az ára, nagyon hosszú volt a gyászfátyol, mely körül övezte, de mégis köszönjük, hogy ilyen volt a magyar katona. Oh, Urunk, áldj meg mindenkit, aki keserűen emlékezik a mai napon. Legyen számukra vigasztalás, hogy a rapportra hívásnál milyen sokan jelentkeznek, akik emlékeznek rájuk. Köszönjük Urunk, hogy a mai napon oda állítod a magyar jelen elé a magyar hősi múltat és könyöröghetünk, hogy vezesd e nemzet sorsát jobb jövő felé, vezesd Magyarországot a feltámadás felé!

Kérünk, áldd meg azokat, akik e szent célod elérésében munkatársaid. Áldd meg a kormányzatot, adj nekik biztos kezet, lelki rugékonyságot, sas tekintetet, hogy tudja a révpartra, szent kikötőbe vezetni a csonka magyar hajót. Áldd meg a mai katonaságunkat, mely kicsiny ugyan a szembenálló ellenséghez képest, de éppen olyan erős tud lenni, mikor Te fogod majd rapportra hívni.

Könyörgünk áldd meg mindazokat, akik ma nagyobb nyomorúságban vannak, mint amilyenre emlékezni tudnak.

Könyörgünk különösen egy családért, akiknek imádsága együtt száll fel imádságunkkal Tehozzád. Urunk, tekints reá arra, aki Teneked, a szegényeknek, a betegeknek akart szolgálni. Kérünk Urunk, hajolj le hozzá és ha úgy látod jónak, hogy még itt szolgáljon Téged, gyógyítsd meg, hívd vissza őt. De ha úgy végeztél felőle, hogy elviszed tőlünk, mert odafenn is kell angyal, hogy szolgáljon a Te szent udvartartásodban, akkor könyörgünk, bontsd ki szárnyait, hogy felrepülhessen Tehozzád. És könyörgünk azokért, akik körülötte állnak, segítsd meg őket abban, hogy zúgolódás nélkül le tudjanak róla mondani és vigasztald meg őket azzal, hogy sehol sincs jobb helye, mint Tenálad.

Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved,
jöjjön el a Te országod, legyen meg a Te akaratod,
amint a mennyben, úgy a földön is.
Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,
és bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek,
és ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól,
mert Tied az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké.

Ámen.